

जाहिरातींचे दर.

सालील पन्नांवर चोकरां
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाचिवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल इंग्रजील माफ)

किरकोळ अंकास

दोन आणे.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । — कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख २ मे १९४५

अंक १८

जीर्ण व हटवादी हिवतापासाठी
डॉ. बी.सी. रॉय ह्यांच्या कृतीप्रमाणे तयार केलेले

पायरोनिल

प्रथितयश डॉक्टर्स वापरतात.

: सोल डिस्ट्रिक्ट्स :

फार्मास्युटिकल अँड जनरल एजन्सीज,
८६६, सदाशिव, पुणे २.स्टेशन, मोटारस्टँड व पोस्ट ऑफिसपासून
अवघ्या पांच मिनिटांचे रस्त्यावर
बेळगांव येथील एकच प्रसिद्ध ठिकाण

महाराष्ट्र भुवन

लॉजिंग बोर्डिंगची उत्कृष्ट सोय

बेळगांव]

[मालकः—बाय. व्ही. सहस्रबुद्धे

— : साठे बिस्किटे : —

ऑरेंज व श्रूसबरी

आतां स्थानिक ग्राहकांस अल्प प्रमाणांत मिळूं लागलीं. युद्धसमाप्तीचा काळ जवळ येत जाईल, तस-
तशी परगांवचे ग्राहकांसहि हळू हळू मिळूं शकतील.

—साठे बिस्किट कं., पुणे २

संस्थापक :

कै. नानासाहेब सरपोतदार

पूना गेस्ट हाऊस

टेलिफोन

नं. ७७९

तयार कपड्यांचे
व्यापारी

महिंद्रकर ब्रदर्स

गिरगांव, मुंबई नं. ४
व बुधवार चौक, पुणे.

व्ही. पी. बेडेकर

आणि सन्स लि.

मुंबई.

मसाल्याचे

व्यापारी

पुणे एजंटः—

द. ना. हेजीब

नोगी आणि कं. मुंबई ४

विविध माहिती

ब्रिटिश पार्लमेंटचा दीप पुनः लागला

जर्मनीच्या बाँबचे हछे बंद झाल्यामुळे लंडनमधील दिव्या-संबंधाची नियंत्रणे आतां शिथिल करण्यांत आली आहेत. ब्रिटिश पार्लमेंटवर काम चालू असतांना त्याचें निदर्शक म्हणून दर संध्याकाळीं एक दिवा लावण्यांत येत असे. जर्मन विमानांस स्रुण विसू नये म्हणून तो दिवा लावणें बंद करण्यांत आलें होतें. कॉमन्स सभेच्या अध्यक्षानीं अडीकडे आपल्या खुर्चीच्या शेजारी असलेला बटन दाबून औपचारिक रीत्या दिवा पुनः चालू केला आणि “ लोकशाही स्वातंत्र्याचा दीप ” असा त्याचा गौरवपूर्ण निर्वेश केला.

बॉबे सिल्क फिलेचर्स लि.

वरील नांवाची एक कंपनी म्हैसूर सिल्क फिलेचर्सचे मॅनेजिंग एजंट, श्री. नारायणराव नाईक, ह्यांनीं नुकतीच नोंदली आहे. कंपनीचें अधिकृत भांडवल २० लक्ष रुपयांचें असून १० लक्ष रुपयांचें भांडवल विक्रीस काढलें जाईल. कर्नाटकांत कच्च्या रेशमाचा कारखाना काढणें, हा कंपनीचा उद्देश आहे. मुंबई सरकारनें कारखान्याच्या योजनेस सक्रिय पाठिंबा, सहाय व सबलती देण्याचें ठरविलें आहे. शेतकऱ्यांनीं तुतीची लागवड करावी, अशा प्रचारासाठीं मुंबई सरकार स्वतः खर्च करून प्रचार करणार आहे. कंपनीच्या प्रॉस्पेक्टसची लोक वाट पहात आहेत.

न्यू सिटिझन बँक लि. ची अहमदाबाद शाखा

न्यू सिटिझन बँकेच्या अहमदाबाद शाखेचें उद्घाटन ता. २७ एप्रिल रोजी झालें. श्री. चिमणलाल वाडिलाल कुमुमगार हे त्या शाखेचे डायरेक्टर-इन-चार्ज आहेत. शाखेचा पत्ता रतनपोळ नाका, गांधी रोड, असा आहे.

सेंट्रल म्युच्युअल लाइफ इन्. कं. लि., मुंबई

वरील कंपनीनें १९४४ सालीं, आपल्या पहिल्याच वर्षी, ६,३२,२५० रुपयांचें काम पुरें केलें व वर्षअखेर ७४,२२० रुपयांचा लाइफ फंड निर्माण केला. श्री. एस. एन. आगाशे, बी. ए., हे कंपनीचे मॅनेजिंग डायरेक्टर आहेत.

ऑथ म्युच्युअल लाइफ अॅ. सोसायटी लि.

वरील विमा सोसायटीची वार्षिक सभा ता. २२ एप्रिल रोजी झाली. श्री. व्ही. पी. वंदे (अध्यक्ष) व रा. ब. व्ही. बी. गोखले ह्यांची सभेनें डायरेक्टर म्हणून फेरनिवड केली आणि भागवत आणि कंपनीस २०० रुपयांवर पुनः ऑडिटर नेमलें.

शास्त्रज्ञ, परंतु अंधश्रद्धा

धर्मिऑनिक व्हॉल्व्हचे संशोधक, ब्रिटिश शास्त्रज्ञ सर अॅम्ब्रोज फ्लेमिंग हे वयाच्या ९५ व्या वर्षी, ता. १९ एप्रिल रोजी मरण पावले. ते पहिल्या दर्जाचे शास्त्रज्ञ होते, तरी त्यांचा अवतार व दैव ह्यांवर विश्वास होता आणि विश्वाच्या उत्पत्तीची डारविनची उपपत्ति त्यांस मान्य नव्हती.

कोळसा, वाघिणी व कापड

“ कोळशाच्या कांहीं खाणी मालाला मागणी नाही म्हणून बंद होत आहेत, तर कापड-गिरण्यांना कोळसा नाही म्हणून त्यांतील कापड-उत्पादन थांबविण्यांत येत आहे. कोळशाचें वाटप सरकारनें हातांत घेऊनहि कोळशाच्या लहान खाणींतील माल वाहून नेण्यास आगगाडींचे डबे मिळत नाहीत.”—डी. आर. राठोर यांचें हिंदी कोळशाच्या खाणींच्या मालकांच्या वार्षिक सभेतील अध्यक्षीय भाषण.

भुवमुगाच्या पेंडीपासून लोकर

इंपीरियल केमिकल इंडस्ट्रिज लि. च्या संशोधन खात्यानें शेंगदाण्याच्या पेंडीपासून लोकर काढल्याची नुकतीच घोषणा केली आहे. या लोकरीस त्यांनीं “ आरडिल ” असें नांव दिलें आहे.

वनस्पतिजन्य व प्राणिजन्य पदार्थांपासून लोकर करण्याचे प्रयत्न बऱ्याच काळापासून चालू आहेत. १९३५ सालीं स्त्रिया व्हिस्कोसा या इटालियन कंपनीनें चक्र्यापासून लॅनिटाळ नांवाची लोकर काढली होती. तिचे गुणधर्म अगदीच कमी दर्जाचे होते. परंतु त्याकाळीं इटालीवर अबिसिनियातील युद्धामुळे आर्थिक बहिष्कार बसलेला होता व इटालीचा दुधाच्या निर्यातीचा व्यापार बसल्याकारणानें दुध वाया जात होतें. या दुधाचा विनियोग स्त्रिया व्हिस्कोसानें क्फायतशीरपणें करून घेतला एवढेच. यानंतर हेपवरती प्रयोग करण्यांत आला, पण शेंगदाण्यावरील प्रयोग त्याहूनही यशस्वी झाला आहे. शेंगदाणे तांत्रिक व आर्थिक दृष्ट्या अधिक क्फायतशीर आहेत. आज जगांत दरवर्षी ८० लक्ष टन शेंगदाणे पिकतात व अधिक पिकवितां येतील. एक टन दाण्यापासून ५०० पौंड आर्डिल होतें.

शेंगदाण्यांत ५० टक्के तेल व २८ टक्के प्रोटीन्स असतात. शेंगदाण्याच्या पेंडीतून ही प्रोटीन्स काढतात. उरलेल्या चोथ्यांत थोडो प्रोटीन्स व इतर पदार्थ असतात व हा चोथा गुरांस चारतां येतो. काढलेली प्रोटीन्स शुद्ध करतात व कॅॉस्टिक सोड्यांत विरघळवून त्याचे तंतू काढतात. हे तंतू म्हणजेच आर्डिल होय.

आर्डिल हें लोकरीसारखें मऊ व स्पर्शास गरम लागतें, त्यास लोकरीसारखें रंगवितां येतें व पण कसर लागत नाही. शुद्ध आर्डिलचें कापड होतें, परंतु रेयॉन व खरी लोकर यांत ५० टक्के आर्डिल मिसळल्यास उत्तम “ लोकरी ” कापड होतें. आर्डिल लोकरीपेक्षां स्वस्त होईल असा अंदाज आहे. —श्री. चिं. काळे

इन्कॅंडीसंट लॅम्पस मॅन्युफॅक्चरिंग कं. लि.

वरील कंपनीला १,००,००० रुपयांचे नवे शेअर्स विकण्याची परवानगी मिळाली आहे. जुलै, १९४५ अखेर ह्या शेअर्सची विक्री पुरी व्हावयाची आहे. न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि. चे मॅ. एजंट श्री. पु. ग. मराठे हे ह्या कंपनीचे अध्यक्ष आहेत. डायरेक्टर बोर्डांत श्री. घोडूमामा साठे, डॉ. भडकमकर. श्री. सडुकाका रानडे, श्री. गो. न. ऊर्फ केशवराव जोशी हे गृहस्थ आहेत. कंपनीला गेल्या वर्षी गव्हर्नमेंट कॉन्ट्रॅक्ट्स म्हणून सरकारी मान्यता मिळाली आहे व सहाय्य खात्याकडून गॅसच्या बऱ्या पुरविण्याची मोठी ऑर्डर मिळालेली असून ती पुरी करण्याचें काम चालू आहे.

इंडिया युनायटेड मिल्स लि.

वरील कंपनीनें १९४४ सालीं १० कोटी रुपये किंमतीच्या कापडाची विक्री केली व २,४५,५४,८९७ रुपये नफा मिळविला. त्यांतून १,६६,००,००० रुपये कराची तरतूद म्हणून बाजूस ठेवण्यांत येतील. २६,००,००० रुपये बसारासार्ती जातील २६,००,००० गंगाजळींत टाकले जातील व ऑर्डिनरी भागीदारांस १० रुपयांच्या प्रत्येक भागावर १५ आणे दिव्हिडंड देण्यासाठी १८,७५,००० रुपयांचा विनियोग केला जाईल १ रुपयाच्या प्रत्येक डिफंड शेअरवर ३ आणे दिव्हिडंड देण्यास ९,३७,००० रुपये लागतील.

अर्थ

सरकारचें औद्योगिक धोरण

देशांत उद्योगधंद्यांचा विस्तार मोठ्या प्रमाणांत करण्याच्या हेतूने हिंदुस्थान सरकारने निरनिराळ्या अनेक समित्या नेमून चौकशी चालविली आहे. युद्धोत्तर काळांत हिंदी जनतेची प्राप्ती वाढून तिची रहाणी सुधारावी हा प्रमुख उद्देश नियोजित औद्योगिक प्रगतीच्या मुळाशी आहे. ह्या रीतीने मध्यवर्ती सरकार औद्योगिकरणाच्या योजना आखण्यांत गुंतले असता कित्येक हिंदी उद्योगनेते ब्रिटिश व अमेरिकन धंदेवाल्यांच्या सहायाने नवीन कारखाने काढण्याच्या सटपटीत असून त्या बाबतीत त्यांनी करारही केले असल्याचें दिसते. औद्योगिकरणाचे संबंधांत प्रांतिक सरकारने हिंदुस्थान सरकाराकडून मूलभूत धोरण निश्चित केलें जाण्याची वाट पहात आहेत आणि स्वतःच्या युद्धोत्तर पुनर्घटनेच्या योजनांमधून हा विषय त्यांनी बाजूस काढून ठेवला आहे. ह्या परिस्थितीत हिंदी संस्थानांचें धोरण अनिश्चित अवस्थेंत राहिलें असल्यास त्यांत नवल नाहीं. प्रांत, संस्थाने व मध्यवर्ती सरकार ह्यांचे संबंध देशाच्या औद्योगिकरणाचे दृष्टीने इतके गुंतागुंतीचे आहेत कीं त्यांची धोरणे परस्पर पोषक व एकसूत्री झाल्यावांचून पुढें पाऊल पडणें अशक्य आहे. ह्याकरितां आवश्यक असलेला विचारविनिमय अजून व्हावयाचा असल्याने हिंदुस्थानचें राष्ट्रीय औद्योगिक धोरण प्राथमिक स्वरूपांतहि बनवले जाण्यासारखी आज परिस्थिति नाहीं. तथापि, औद्योगिकरणाच्या योजना बनवण्यांत गुंतलेल्या हिंदुस्थान सरकारने स्वतःच्या त्या संबंधांतील धोरणाची कांहींतरी कल्पना जनतेस द्यावी ही अपेक्षा पूर्ण करण्याच्या हेतूने त्या सरकारने एक पत्रक प्रसिद्ध केलें आहे.

सरकारच्या औद्योगिक धोरणाचें हें निवेदन अशा स्थूल स्वरूपाचें आहे कीं त्यापासून लोकांस काय बोध होईल हें समजणें कठिण आहे. औद्योगिक नियोजनाचे मध्यवर्ती सरकाराचे मंत्री, सर आर्देशर दलाल, ह्यांनी आपल्या धोरणाचा खुलासा वेळोवेळ प्रकट भाषणांत केला आहे, त्याचाच सारांश प्रस्तुत पत्रकांत व्यवस्थित रीतीने मांडण्यांत आला आहे असें म्हटलें तरी चालेल. ज्यावर औद्योगिकरण अवलंबून रहाणार, त्या राजकीय घटनेचा प्रश्न अजून लोंबकळत आहे. ह्या घटनेत लोकांच्या हातीं सत्ता क्विती व कशी येणार हें निश्चित नाहीं आणि त्याचप्रमाणें तीत संस्थानांस कोणतें स्थान मिळणार हेंहि ठरलेलें नाहीं. सध्याच्या घटनेप्रमाणें उद्योगधंदे हा विषय प्रांतिक सरकारांच्या अधिकार-क्षेत्रांत येतो, पण मध्यवर्ती सरकारास विशिष्ट धंद्यांचा पुरस्कार ह्यास कायद्यांनी स्वतःकडे घेता येतो. ह्या मार्गांचे हिंदुस्थान सरकारास कांहीं धंदे स्वतःच्या सत्ताक्षेत्रांत आणावे लागतील. जकातीचें धोरण ठरवणें त्या सरकारच्या हातीं असल्याने त्याने त्याच्या सहायाने पोलाद, साखर, कापड इत्यादि धंद्यांस उत्तेजन दिलें आहे. परंतु मोठ्या प्रमाणावरील औद्योगिकरणासाठी मध्यवर्ती सरकारास ह्याच्या पुढें जाऊन अधिक व्यापक धोरण अंगी-

कारावें लागेल आणि मूळग्राही महत्त्वाचे धंदे स्वतःच्या हातीं घेणें अगत्याचें होईल. लढाऊ सामग्रीचें उत्पादन, वहातुकीचीं साधने वगैरे बाबतींतले धंदे सरकारी होतील, पण वीस इतर धंद्यांची यादी सरकारी पत्रकांत दिली आहे, त्यांवर मध्यवर्ती सरकाराची हुकमत चालेल

युद्धकाळांतिल अनेक सरकारी आर्थिक नियंत्रणे युद्धोत्तर काळांत चालू रहातीलच. तथापि, आर्थिक व्यवहारांवरील सरकारचें नियंत्रण जनतेच्या सर्वांगीण उन्नतीच्या दृष्टीने युद्धपूर्व-काळाच्या मानाने अधिक व्यापक व प्रभावी असेल असें सरकारच्या पत्रकांत म्हटलें आहे. पण त्यांत असेहि दर्शवले आहे कीं हें सर्व धोरण दीर्घकालास अनुलक्षून नाहीं आणि त्यांत भावी राजकीय घटना हिशेबांत घेतलेली नाहीं. ह्या एका विधानाने सरकारी धोरणाचा संबंद डोलारा डळमळीत बनला आहे. त्यांत कित्येक धंद्यांची सरकारी मालकी आहे; कांहीं धंद्यांत सरकारी नियंत्रण आहे, धंद्यांच्या संरक्षणाची तरतूद आहे; मांडवलाचा पुरवठा आहे; कामकरीवर्गाच्या हिताची जोपासना आहे; साजगी मालकीच्या धंद्यांस वाव आहे; धंदे विशिष्ट भागांत एकत्रित होऊं नयेत ह्याविषयीं सबरदारी आहे. ह्याप्रमाणें सरकारी संकल्पांत सर्व कांहीं आहे, पण निश्चित असें कांहींच नाहीं आणि आहे तें तात्पुरत्या स्वरूपाचें आहे. ह्यामुळे सरकारी पत्रक एक विलक्षण "मिक्शर" बनलें आहे आणि इंग्लंडमध्यें आणि ह्या देशांत त्यावर जें मतप्रदर्शन झालें आहे तें विविध व साशंक असें आहे. लोकांस जबाबदार नाहीं असें मध्यवर्ती सरकार हिंदुस्थानचें राष्ट्रीय औद्योगिक धोरण निश्चित करूं शकत नाहीं हें हिंदी धंदेवाल्यांचें मत प्रस्तुत सरकारी पत्रकानें दृढ केलें आहे. निरनिराळ्या विचारांच्या लोकांस रुचतील अशा धोरणाच्या विविध कल्पना त्यांत ग्रथित झाल्या आहेत आणि त्या योगाने कोणाचेंच समाधान होणार नाहीं असें वाटण्यास जागा आहे.

शिष्टमंडळांच्या भेटीवर हिंदुस्थान सरकारचा खर्च

चालू महायुद्धास प्रारंभ झाल्यापासून आतांपर्यंत १३ शिष्टमंडळांनी हिंदुस्थानास भेट दिली. त्यांची नांवे व त्यांचेवर हिंदुस्थान सरकारने केलेला खर्च, ह्यांची माहिती खाली दिली आहे:-

शिष्ट मंडळाचें नांव हिंदुस्थानवर खर्चाचा बोजा रु.

१ डीहायड्रेशन
२ थाइ वुडविल	१५,०००
३ चिनी शैक्षणिक	३३,७४४
४ पर्शियन सांस्कृतिक	१५,०००
५ रबर
६ अँग्लो अमेरिकन बंदरे व शिपिंग	१०,५००
७ टार्किश पत्रकार	६८,७००
८ इंग्लिश अँप्लटन	२१,०००
९ अँग्लो अमेरिकन स्टील
१० मशीन टूल	अद्याप माहिती नाहीं
११ अमेरिकन टेक्निकल ग्रेडी	५४,९०७
१२ फर्टिलायझर टेक्निकल	१९,२००
१३ मिनिस्ट्री ऑफ सप्लाय	३,३१,११३

जनतेची सहानुभूति व पाठिंबा मिळविण्यासाठी उद्योगपतींचा प्रयत्न

उद्योगपतींना विवसानुविषय सामान्य जनतेची सहानुभूति मिळविण्याचें अगत्य अधिकाधिक भासूं लागलें आहे. आपला कारखाना, ट्रेडमार्क, इत्यादींबद्दल लोकांत आपुलकी निर्माण करण्याचा त्यांचा प्रयत्न असतो. आपल्या फर्मबद्दल लोकांत आपुलकी निर्माण केली, म्हणजे तिच्या मालाकडे गिऱ्हाइकहि आपोआप वळतें. सरकारी व्यापारी घोरण स्वतःस अनुकूल रहावें, ह्याकरितां जनमताचा पाठिंबा मिळविण्याचाहि त्यांत हेतु असतो. सरकारी अधिकाऱ्यांहि फर्मबद्दल अनुकूल ग्रह निर्माण कसा होईल, इकडे लक्ष घावें लागतें. कित्येक हिंदी उद्योगपति स्वतःच्या फर्मच्या प्रचारासाठी वेगवेगळे उपाय कसे योजीत असतात, हे वृत्तपत्रें वाचतांना सहज लक्षांत येतें. आतां तर काहींनीं आपल्या फर्ममध्ये "पब्लिक रिलेशन्स" अधिकारी नेमून त्यांची स्वतंत्र खाती निर्माण केली आहेत. त्यांच्या कार्यक्षेत्रांत खालील बाबींचा प्रामुख्याने समावेश होतोः—

- (१) गिऱ्हाइकांच्या आवडी-निवडीचा अभ्यास करणें.
- (२) लोकांच्या तक्रारींस पत्रें पाठवून उत्तरें देणें व त्यांचें समाधान करणें.
- (३) जाहिरातींचें व प्रचाराचें घोरण आसणें.
- (४) प्रदर्शनें, चित्रपट, पुस्तके इत्यादींचि द्वारा व्यापक दृष्टीनें जाहिरात करणें.
- (५) वर्तमानपत्रांत छापण्यासाठी मजकूर लिहून तयार करून देणें.
- (६) फर्ममधील लोकांसाठींच वृत्तपत्रें व मासिकें चालविणें.
- (७) बाहेरील जनतेच्या उपयोगासाठीं नियतकालिकें चालविणें
- (८) कनिष्ठ नोकर वर्गाशी मिसळून वागून, मालक व नोकर ह्यांचेमध्ये दुवा सांघणें.
- (९) वेतन, काम, इत्यादींबाबत मजूरसंघाशी बोलणी करणें.
- (१०) फर्मच्या इभतीस बाधक होईल अशा प्रत्येक गोष्टी-बाबत सहा देणें.

रेल्वे गेज सर्व ठिकाणीं एकसारखें करा

ऑस्ट्रेलिया आपल्या १८,६०० मैल लांबीच्या आगगाडीच्या रस्त्यांचें एकजात, ४' ८ १/२" गेजमध्ये रूपांतर करणार आहे, त्यास ५७ कोटि रुपये खर्च येईल. हे रूपांतर हळुहळु करून चालू वहतुकांस अडथळा येऊं नये अशी दक्षता बाळगली जाईल. हिंदुस्थानांत मीटर गेज सुरू करण्यांत आलें, त्याचें प्रमुख कारण काटकसर हें होतें व पुढें त्याचें ब्रॉडगेजमध्ये रूपांतर करण्याचा वेत फलद्रूप झाला नाहीं. ३१ मार्च, १९४३ अखेरचे आकडे पाहिले तर एकूण रेल्वे रस्त्यांपैकी २०,६८२ मैल रस्ते ब्रॉड गेजचे, १५,९२८ मैल रस्ते मीटर गेजचे व ३,८६० मैल रस्ते नॅरो गेजचे आहेत. एका गेजवरील वाघिणीतील माल दुसऱ्या गेजवरील वाघिणीत चढवून त्याची वाहतुक करणें निष्कारण खर्चाचें होतें व त्यांत कालहरण होतें. युद्धपरिस्थितीमुळे जुने सराब झालेले रूळ, इंजनें व ढबे बदलण्याची वेळ येईल त्यावेळीं एकाच गेजमध्ये रेल्वे रस्त्यांचें रूपांतर करण्याचें अगत्य लक्षांत घेतलें जाणें आवश्यक आहे असें मद्रासच्या "हिंदू"नें सुचविलें आहे.

दी भारत इंडस्ट्रिअल बँक, लि०

हेड ऑफिसः—पुणे शहर

—शाखाः—

(१) पुणे कॅन्टोनमेंट (२) बारामती (३) लोणावळा
(४) बेलापूर. पे-ऑफिसः—खोपोली (जि. कुलाबा)
एकूण खेळतें भांडवल : ३०,००,००० रु. वर

चेअरमनः—श्री. के. वि. केळकर, M. A., LL. B.

पुढील गांवांवर डिमांड ड्राफ्टस दिले जातातः—

नगर, मुंबई, बंगलोर, असीकिरी, बेळगांव, धारवाड,
हुबळी, कोचीन, कालिकत वगैरे

आमचे बारामती शाखेंत वेस्टर्न इंडिया, वॉर्डन,
एशियन, वगैरे कंपन्यांचि हस्ते स्वीकारण्याची
व्यवस्था केली आहे.

शेअर विक्री चालू आहे.

गत वर्षी कर माफ ४% डिव्हिडंड देण्यांत आलें.

—सर्व प्रकारचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात—

रा. बा. साळवेकर, नी. ना. क्षीरसागर.
मॅनेजिंग डायरेक्टर्स.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

(शेड्यूल्ड बँक)

हेड ऑफिस : पुणे शहर

—भांडवल—

अधिकृत	रु. ५०,००,०००
विक्रीस काढलेलें व खपलेलें	रु. १०,०८,०००
वसूल झालेलें	रु. १०,००,०००
एकूण खेळतें भांडवल	रु. १,००,००,००० वर

—डायरेक्टर बोर्ड—

श्री. धों. कृ. साठे, चेअरमन

श्री. व्ही. पी. वदें, प्रो. व्ही. जी. काळे, श्री. एन. जी.
पवार, श्री. एस. जी. मराठे, श्री. आर. सी. सोहोनी, श्री.
टी. व्ही. रानडे, श्री. एम. आर. जोशी, श्री. एफ. डी.
पदमजी, श्री. एम. व्ही. गोसले, श्री. व्ही. एच. देशमुख.

—शाखा—

डेकन जिमखाना, मुंबई, जळगांव,
खडकी, गिरगांव (मुंबई), नागपूर,
रत्नागिरी, फैजपूर (पे-ऑफिस)

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात.

श्री. व्ही. जी. मनेजर

स्फुट विचार

औद्योगिक धोरण आणि ब्रिटिश वृत्तपत्रे

हिंदुस्थान सरकारच्या औद्योगिक धोरणासंबंधाने इंग्लंडमध्ये अभिप्राय व्यक्त करण्यांत आले आहेत त्याकडे लक्ष वेधणे आवश्यक आहे. लंडन "टाइम्स"च्या दृष्टीने हिंदुस्थानच्या नियोजित औद्योगिकीकरणाचा सुपारिणाम ह्या देशातील भिन्न भिन्न वर्गांमध्ये आर्थिक सुस्थितीची सारखी वाटणी करण्यांत येईल, हा आहे. आजपर्यंत हिंदुस्थानांत धंदे व व्यापार विशिष्ट जातीच्या लोकांनी स्वतःच्या हातीं ठेवला आहे. इतर वर्गांच्या व सामान्य जनतेच्या हिताविषयीची त्यांची जबाबदारीची भावना नाहीशी होऊन व्यावहारिक स्वार्थ ह्या मूठभर धंदेवाल्यांमध्ये दडमूल झालेला आहे. ही प्रवृत्ति नष्ट होऊन संबंध हिंदी जनतेस उद्योगधंद्याच्या विस्ताराचा योग्य फायदा मिळावयाचा असेल तर सरकारने मध्ये पडून संपत्तीची वाटणी सर्वांस सारखी समाधानकारक बाटेल अशी व्यवस्था केली पाहिजे असे "टाइम्स"ने म्हटले आहे. "मॅन्चेस्टर गाईड्यन" हे उदारमतवादी वृत्तपत्र आहे आणि त्याचे धोरण उद्योगधंद्यांत सरकारने हस्तक्षेप करण्याच्या विरुद्ध आहे. सरकारची औद्योगिक सत्ता आणि बिनसरकारी धंदेवाल्यांचे व्यवहारस्वातंत्र्य ह्यांच्या मर्यादा हिंदुस्थान सरकारच्या पत्रकांत स्पष्ट नाहीत असे त्या पत्राचे मत आहे. "फिर्नॅन्शिअल न्यूज" ह्या पत्राने सरकारच्या धोरणाचे स्वागत केले असून हिंदुस्थानच्या औद्योगिकीकरणाचा फायदा ब्रिटिश कारखानदारांस मिळेल अशी त्याची अपेक्षा आहे. "फिर्नॅन्शिअल टाइम्स"ला असे वाटत आहे की, हिंदुस्थान सरकारच्या धोरणाने स्वाजगी भांडवलवाल्यांमध्ये चिंता उत्पन्न होईल. ह्या पत्राच्या मते हिंदुस्थानची औद्योगिक प्रगति टिकाऊ व्हावयाची असेल तर त्याने आंतरराष्ट्रीय घडामोडीकडे लक्ष ठेवून त्यांस अनुसरून स्वतःचे धोरण आसले पाहिजे.

ब्रिटिश राष्ट्राचा युद्धकालीन खर्च

ग्रेट ब्रिटनचे फडनवस सर जॉर्ज अँडर्सन ह्यांनी युद्धपरिस्थितीत आपल्या सरकारास करावया लागत असलेल्या खर्चाची आणि तो भागण्यासाठी उभ्या करावया लागलेल्या पैशाची माहिती कॉमन्स सभेस गेल्या आठवड्यांत दिली ती अत्यंत उद्बोधक आहे. ब्रिटनचा एका वर्षांतला खर्च ६०० कोटी पौंडांवर (आठ हजार कोटी रुपये) गेला आहे आणि येत्या वर्षी युरोपांतले युद्ध थांबले असले तरी तो ५६५ कोटी पौंडांपेक्षा कमी होणार नाही असा अंदाज आहे. युद्धाच्या पहिल्या साडे पाच वर्षांत ब्रिटिश सरकारचा एकूण खर्च कल्पनातीत झाला असून त्याचा आकडा सुमारे ३६,५३५ कोटी रुपये एवढा होतो. ह्यापैकी ४९ टक्के रकम करांच्या रूपाने जमा केली गेली ही विशेष महत्त्वाची गोष्ट आहे. बाकीची निम्मी रकम कर्जांच्या मार्गाने सरकारच्या तिजोरीत आली. ग्रेट ब्रिटनमध्ये एवढा अवाढव्य युद्धखर्च चालू असता तेथील बाजारभाव स्थिर राहिले आहेत ह्याचे कारण जनतेच्या खर्चावरचे सरकारी नियंत्रण आणि लोकांच्या प्राप्तीचा मोठा भाग कर व कर्जे ह्यांच्या मार्गाने सरकारच्या तिजोरीत शोधून घेण्याची झालेली यशस्वी व्यवस्था हे होय. युद्धासाठी इंग्लंडच्या बाहेरील देशांत खर्च झाला आहे व होईल त्याचे

कामी पाच हजार कोटी रुपयांच्या वर देणे होईल. ते फेडण्यास आणि जरूरीचा माल आयात व्हावा लागेल त्याचे देणे देण्यास इंग्लंडची निर्गत वाढावी लागेल. ह्या कारणाने युद्धसमाप्तीनंतर कांहीं वर्षे ब्रिटिश जनतेस काटकसरीने वागणे प्राप्त होईल असे ब्रिटिश फडनवीसांनी ध्वनित केले. हिंदुस्थानसारख्या देशांच्या स्टॅलिंग शिल्लका इंग्लंडमध्ये जमा आहेत, त्या सद्बद्द देशांस परत मिळण्याचे मार्ग विचारविनिमयाने व परस्पर सोयीने निश्चित केले गेले पाहिजेत असे त्यांनी सुचविले.

हिंदी धंदेवाल्यांचा इंग्लंड-अमेरिकेचा दौरा

हिंदुस्थानातील प्रमुख शास्त्रज्ञ इंग्लंड व अमेरिका ह्या देशांत मार्गेच दौरा करून आले. त्यांनी त्या देशांतले शास्त्रीय व औद्योगिक संशोधन संस्थांची पहाणी करून कारखानदारांच्या भेटी घेतल्या आणि त्यांच्याशी विचारविनिमय केला. ह्या देशांत औद्योगिक प्रगतीप्रतियर्थ व्हावयाच्या प्रयत्नांस ब्रिटिश व अमेरिकन कारखानदारांस व व्यापाऱ्यांस सहाय्य देता येईल ही कल्पना ह्या चर्चेमध्ये होती. हिंदुस्थानास यंत्रसामुग्री व औद्योगिक तज्ञ ह्यांची आवश्यकता आहे, त्याचप्रमाणे ब्रिटिश धंदेवाल्यांस आपला माल ह्या देशांत सपशवयाचा आहे. या दृष्टीने हिंदी शास्त्रज्ञांपेक्षा हिंदी उद्योगपतींच्या इंग्लंड व अमेरिका ह्या देशांतील दौऱ्याचे अधिक महत्त्व आहे. कांहीं हिंदी धंदेवाले अमेरिकेस जाऊन आलेहि आहेत. ब्रिटिश कारखानदार व व्यापारी वस्तुतः त्यांची वाट पहात आहेत. त्यांचे एक शिष्टमंडळ इंग्लंड-अमेरिकेस जाणार असल्याचे बरेच दिवस घाटत होते. आतां अखेरीस त्यांच्या घटकांची नावे प्रसिद्ध झालीं असून ते लवकरच नियोजित दौऱ्यावर निघणार आहेत. ह्या शिष्टमंडळाचा विशेष असा आहे की त्यांतील घटक हिंदुस्थान सरकारने निवडले आहेत आणि त्यांच्यापाशी निश्चित अशी कोणतीच योजना नाही. ते आपला खर्च स्वतःच करणार आहेत आणि त्यांस प्रवासाची सोय करून देण्यापलीकडे व एक आपला अधिकारी चिटणीस म्हणून पुरवण्यापलीकडे सरकारचा त्यांच्या दौऱ्याशी कांहीं संबंध नाही. आपापल्या इच्छेप्रमाणे त्यांनी कारखाने पहाणे व वाटाघाटी करणे इत्यादि कार्यक्रम पार पाडावयाचा आहे. शिष्टमंडळाचे वरील स्वरूप व कार्यपद्धति ह्यांचा विचार करतां त्यांतले घटक तरी सरकारने कां निवडले हे समजत नाही. तसेच, हिंदुस्थान सरकारचे औद्योगिक धोरण प्रसिद्ध झाले आहे त्याच्या दृष्टीने हिंदी शिष्टमंडळ कोणती विधायक व व्यवहारी कामगिरी करणार आहे हे समजणे कठीण आहे.

बँकांतील नोकरवर्गाची टंचाई

सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि. च्या वार्षिक सभेतील आपल्या भाषणांत सर एच. पी. मोदी ह्यांनी बँकांतील नोकरवर्गाविषयी बोलतांना, कित्येक बँका दुसऱ्या बँकांतील तज्ञ नोकरांना जास्त पगार देऊन पळवितात, ह्याबद्दल तक्रार केली व ही गोष्ट आनिष्ट असल्याचे सांगितले. बँका व त्यांच्या शाखा ह्यांची संख्या गेली दोन-तीन वर्षे झपाट्याने वाढत आहे. साहजिकच त्यांस लागणारा तयार नोकरवर्ग इतर बँकांतून मिळविण्याचा प्रयत्न केला जातो. जुन्या व सुस्थापित बँकांतील नोकराहि युद्धजन्य आर्थिक अडचणी सोडविण्याकरिता ही संघि साधतो. इतर ठिकाणी सहज नोकर मिळण्याजोगी असतांना, बँकिंगच्या धंद्याचे शिक्षण घेण्यासाठी उमेदवार पुढे येणेहि कठीण आहे. बँकिंगच्या धंद्याचा एकदम मोठा विस्तार झाला, ही गोष्टहि लायक नोकरांच्या टंचाईस कारणीभूत आहे.

बंद केलेल्या धंद्यांच्या उत्पन्नावर इनकमटॅक्स
बसतो काय ?

मुंबई हायकोर्टाचा निवाडा

बी. एम. कामदार ह्यांनी १५ फेब्रुवारी, १९३८ पूर्वी
“ कामदार कार्यालय ” ह्या नावाने फर्निचरच्या व्यापाराचा
धंदा केला. सल्लागार इंजिनिअर्स म्हणूनहि त्यांचा व्यवसाय होता.
त्या तारखेस त्यांनी फर्निचरचा धंदा एका लिमिटेड कंपनीस
विकला व कंपनीच्या कामांत पूर्णपणे लक्ष घालण्याचे त्यांनी
मान्य केले. सल्लागार इंजिनिअरचा व्यवसायहि त्यांनी बंद केला.
१ जानेवारी, १९३८ पूर्वीच्या व्यवसायाबद्दल येणे असलेली
१९,३०२ रुपयांची रकम १९३८ साली त्यांस मिळाली, आणि
इनकमटॅक्स अधिकाऱ्यांनी त्यावर इनकमटॅक्स बसविला. ज्या-
वेळी उत्पन्न मिळाले, त्यावेळी धंदा किंवा व्यवसाय चाळू असेल
तरच उत्पन्नावर इनकमटॅक्स बसू शकतो, असे कामदार ह्यांचे
म्हणणे होते. इनकमटॅक्स कायद्याप्रमाणे, वादाचा हा मुद्दा मुंबई
हायकोर्टाकडे सोपविण्यांत आला. हायकोर्टाचे सर न्यायाधीश
न्यायमूर्ति फनिया व न्यायमूर्ति छगला, ह्यांच्या बेंचाने त्यावर
आपला बहुमताचा निवाडा दिला. सर न्यायाधीशांचे मत इतर
दोघां न्यायाधीशांच्या बाजूने पडले नाही.

बहुमताचा निवाडा

“ इनकमटॅक्स कायद्यांत प्राप्तीची व्याख्या कोठेच केलेली
नाही. ज्यावेळी उत्पन्न मिळेल, त्यावेळी उत्पन्नाचे मूळ शिष्टक
असलेच पाहिजे, असे ४ व ५ कलम कोठेच सांगत नाही व ४ व्या
कलमाच्या अटी ६ व १२ व १३ कलम मर्यादित करीत नाही.
६ व्या कलमांत प्राप्तीची वर्गीवारी केलेली आहे, परंतु तें कराची
आकारणी करीत नाही. प्रस्तुत वादांतील विशिष्ट उत्पन्न हें कर
आकारणीच्या वर्षी अस्तित्वांत होतें व कामदार ह्यांने आकार-
णीच्या वर्षी अस्तित्वांत असलेल्या सर्व उत्पन्नावर कर भरला
पाहिजे. त्याने जरी आपला धंदा कर आकारणीच्या वर्षी बंद
केला असला, तरी १२ व्या कलमाप्रमाणे बाकी उत्पन्नांत त्याचा
समावेश होऊन त्यावर कर बसेल. ”

रेल्वे इंजनांत चांगल्या पाण्याची आवश्यकता

रेल्वे इंजनांचे आजारपण कमी करून त्यांचा अधिकांत
अधिक वापर कसा करता येईल, ह्याची चौकशी करण्यासाठी
रेल्वे बोर्डांने एक कमिटी नेमली आहे. तिचे डॉ. मल्होत्रा व मि.
हॅनकोक हे सभासद आहेत. ते एका मुलासर्तीत म्हणाले,
“ कोळसा व पाणी ह्यांवर इंजनाची कार्यक्षमता अवलंबून आहे.
पाणी चांगले नसेल तर बॉयलरवर क्षारांचा थर चिकटतो. तो
थर उष्णतेच्या प्रवाहास अडथळा करतो व त्यामुळे योग्य तेवढा
वाफेचा दाब निर्माण करण्यास जास्त कोळसा लागतो. क्षाराचे
हे थर नाहीसे करणे फार स्र्चांचे आहे. बॉयलरचे आयुष्यहि हे
थर कमी करतात. इंजनांचा पाणी पुरवठा सुधारला म्हणजे वर्क-
शॉपमध्ये दुरुस्तीसाठी त्यांना आतां इतक्या वेळा पाठवावे
लागणार नाही. योग्य दर्जाचे पाणी वापरून इंजनांची कार्यक्षमता
वाढविणे सध्याच्या तुटवड्याच्या काळांत विशेष महत्त्वाचे आहे.
इंग्लंडमधील रेल्वेज पाण्यातील आनिष्ट क्षार नाहीसे करूनच तें
इंजनांसाठी वापरतात.

महाराष्ट्रांत लेखी गॅरंटी देणारे

पहिले व फक्त १ च

गोल्ड मेडॅलिस्ट व मराठी बळणाचे स्पेशॅलिस्ट

पेन्टर बेडेकर, ए. जी.,

बुधवार चौक, पुणे २ (सिटी)

बाहेरगावची कामे रेल्वे, मोटार अगर पोस्टाने पाठवू.

— त्वरा करा —

ज्या तरुणांना सैन्यांत भरती होणेचें असेल त्यांनी
त्वरित येऊन भेटावे अगार पत्रव्यवहार करावा.

भरती कोणत्याहि खात्यांत केली जाईल.

पत्ता:—

तुळजाराम मोदी

मोतीचौक, सातारा.

डोक्यांतील उवा १ तासांत
मारण्याचा आश्चर्यकारक शोध

लायसॉफ

बाटली किंमत १ रु. ट. ख. निराळा

दोन वेळां उपयोग

दि मागोरॉ केमिकल कं. लि.

— हिरावाग, पुणे २ —

सांड
टोमॅटो
कम्पाउन्ड

(ए. बी. डी. लिमिटेड)

सुविचारक, पाक व वैदिक. दूध

व लग्ने, पंडुरोग, रिक्टस व अडक्या

वापर अत्यंत उपयोगी.

ओ रि जि न ल

ब्रा म्ही ते ला चे

कारखानदार.

द. कृ. सांडू ब्रदर्स, बेंबूर, लिमिटेड.
बंभु. केमिस्ट्री व इग्लिव.
बेंबूर, पुणे.

पुणे चीफ एजंट :
मे. श्रीदत्त एजन्सी
१०० रविवार पेठ,
मोती चौक, पुणे २.

कोल्हापूर विक्रेते :
मे. भागवत आणि कं.
कांच लाइन

सातारा जिल्हा एजंट :
मे. जोशी आणि
मंडळी
भवानी पेठ.

अहमदनगर विक्रेते :
मे. देशमुख आणि कं.
नवी पेठ.

स्टॉक एक्सचेंज व सरकारी कर्जे

ले.:- व. वि. लोणकर, एम. ए., बी. कॉम., पुणे ५

लोकांनी सरकारी कर्जे विकत घेतल्याने सरकारची युद्धकालीन चलन वाढ मर्यादित करण्याचे काम स्टॉक इक्सचेंजेस मार्फत काही अंशी होऊ शकते. जेव्हा सरकारी रोखे आकर्षक वाढत नाहीत आणि स्टॉक एक्सचेंज संस्था चलन वाढ सेचण्याचे प्रत्यक्ष काम करू शकत नाही, अशा वेळीहि जास्त व्याज देणाऱ्या औद्योगिक भागांकडे लोकांचे पैसे ओढून चलनविस्तार आटोक्यांत ठेवण्याचे काम तिचे हातून घडून येत असते. औद्योगिक भागांची किंमत पुढे उतरून मूळ भांडवलांत बूड येण्याची भीति असली, तरी सुद्धा नीट तऱ्हेने चालविलेल्या, व्याजाचा दर स्थिर ठेवणाऱ्या व पुढे मागे बोनस शेअर देऊ शकणाऱ्या खांगल्या औद्योगिक कंपन्यांच्या भागांना नेहमीच मागणी राहते. युद्धजन्य भरभराटीमुळे बाजारातील बहुतेक सर्व ऑर्डिनरी भाग तेजीत आले व त्यांनी पैसे गुंतविणारांचे लक्ष वेधून घेतले; सरकारी रोख्यांस त्यांच्याशी स्पर्धा करता आली नाही, ही गोष्ट हिंदुस्थान सरकारच्या नजरेस आल्याशिवाय राहिली नसेल.

युद्धकालांत सरकारने वेढोवेढे कर्जे उभारली, त्यांचे स्वागत चांगले झाले असले व ५०० कोटी रुपयांपेक्षा अधिक रकम कर्जात गुंतविली गेली असली, तरी व्यापेक्षा अधिक होऊ शकले नसते, असे म्हणता येत नाही. चलनविस्ताराच्या प्रमाणांत बँकांतील ठेवी वाढलेल्या नाहीत, असे युनायटेड कमर्शियल बँकेच्या

वार्षिक सभेत तिचे अध्यक्ष श्री. बिलो शेटजी ह्यांनी सांगितले; त्याचा अर्थ असा की अद्याप पुष्कळच पैसा लोकांच्या हाती सेकत असून खर्चिला जाण्याची वाट पहात आहे. किंमतीतील वाढ दर्शविणारे तुलनात्मक आकडे पाहिले तर सरकारला आपले उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी अद्याप किती मजल मारणे आवश्यक आहे, हे स्पष्ट होते.

बचत व सरकारी रोख्यांत गुंतवणूक ह्या बाबतीत स्टॉक एक्सचेंजनी फारशी कामगिरी बजावलेली नाही, ह्याबद्दल त्यांस दोषी ठरविता येणार नाही. ब्रिटिश सरकारने २% व्याजाच्या दरावर युद्धकर्जे उभारण्याचे घोरण अंमलांत आणले, आणि हिंदुस्थान सरकारने सरकारी कर्जरोखे ३% (वजा इन्कमटॅक्स) दराचे आहेत, म्हणजे सरासरीने २.३% च व्याज सुटते. परत फेडीची मुदत हेच पैसे गुंतविणारांस आकर्षण राहिले. ट्रस्ट्स, बँका, वगैरेनी सरकारी रोख्यांत पुष्कळ रकमा गुंतविल्या तरी गुंतवणूक अगदी १००% बिनधोक असूनहि सामान्य माणसांचे लक्ष सेचणे त्यांस जमले नाही. भावांतील चढउतार व ज्यास्त व्याज मिळण्याची अपेक्षा ह्यांवर नजर ठेऊन लोकांनी अधिक धोक्याचा मार्ग पत्करला ! युरोपियन युद्धाचा अंत दिसू लागला असला व बाजारभावांत त्यामुळे उतार होण्याची चिन्हे दृग्गोचर होत असली तरी औद्योगिक भाग विकून टाकण्याची चाई लोक करीत नाहीत. औद्योगिक भरभराटीचे दिवस अद्याप संपलेले नाहीत, ती काही काळ तशीच चालू राहिल, अशीच त्यांची कल्पना आहे.

व्याज-वजा (xd)

मुंबई शेअर बाजार

व्याज-वजा (xd)

+ स्वदेशी २७-४-४५
+ गोकक ३०-४-४५

(मेसर्स व्ही. एम्. लिमये आणि कं. पुणे ४ यांजकडून)

फिनले १-५-४५
इंडि. युना. ३०-५-४५

१९४४ मधील चढउतार	दिलेले व्याज † संडित S अंतिम	व्याज केव्हा मिळते	कंपनीचे नांव	मूळ रु.	मंगळवार दि. २५/५/४५	बुधवार २५/५/४५	गुरुवार २६/५/४५	शुक्रवार २७/५/४५	सोमवार ३०/५/४५
२३१५; १९१६	१२९-८-९	ऑगस्ट	टाटा डिफेंड्स	३०	२०६५-०		२०६५-०	२०७७-८	२०५०-०
४३५; ३६९	२३-०-०	ऑगस्ट	टाटा आर्डिनरी	७५	३८८-८		३९३-०	३८९-८	३८३-०
२२०१; १६९५	५०-०-०S	मार्च-सप्टे.	बॉम्बे इंडिंग	२५०	१८१६-४		१८१२-१२	१८२७-८	१८२०-०
७६५; ५३३	१६-०-०S	मार्च-सप्टे.	कोहिनूर	१००	६०२-०		६०७-०	६०३-०	६०५-०
६५३; ४७५	२२-०-०	मे	स्वदेशी	१००	५४३-८		५५१-८	५२४-८+	५१८-८
४९८; ३६१	६-०-०†	नोव्हें.-एप्रिल	नागपुर	१००	३७२-०		३७६-०	३७८-८	३७१-०
३७७; २६५	१५-०-०	एप्रिल	फिनले	१००	३०१-०		३०५-०	३०४-०	३०३-०
३९४; २८२	९-०-०S	ऑक्टो.-एप्रिल	गोकक	१००	३००-०		३०४-०	३०३-०	२९०-०+
३०५; २१८	४-०-०†	जाने.-जुलै	सिंधेक्स	५०	२६०-०		२६७-०	२६९-८	२६४-८
५५-१०-६; ३-६	०-४-०	मार्च	अपोलो	२	३-१३-३		३-१४-३	३-१४-३	३-१३-६
२१-१४; १३-४-६	०-१५-०	मे	इंडि. यु. ऑर्डि.	१०	१४-९-०		१४-११-६	१४-१०-०	१४-६-०
४-९; २-७	०-३-०	मे	इंडि. यु. ऑर्डि.	१	३-०-६		३-१-०	३-०-६	३-०-०
१२७०; ६३०	१११-०-०	जुलै	इंदूर माळवा	१००	७३०-०		७३२-८	७२७-८	७१८-१२-०
२५४; २१६	७-०-०	जानेवारी	असो. सीमेंट	१००	२३०-१२		२३२-१२	२३१-८	२३०-०
२५९; २१९	९-०-०	जानेवारी	बेलार शुगर	५०	२१३-०		२१४-८	२१५-०	२१४-०
५७५; ३७६	७-८-०	डिसेंबर	बॉम्बे बर्मा	१२५	५१०-०		५१०-०	५१२-८	५१२-८
३३-१२; ७३	२-०-०	जुलै	न्यू इंडिया अॅ.	१५	७६-८		७७-८	७७-४	७६-१२
३८; २९-२	१-४-०	जानेवारी	शिंदिया स्टीम	१५	३२-६		३३-०	३३-१४	३३-९
८५; ४८	२-०-०	एप्रिल	शिवाजीपुर	१०	५०-८		५१-८	५१-०	५१-०
३३; १९	टाटा केमिकल	१०	२०-१		२०-२	१९-४	१८-८
९०; ६८-१२	३-०-०	सप्टेंबर	टाटा ऑईल	२५	६६-०		६७-८	६७-८	६६-४
			३.३% रोखे	१००	१००-०-६		१००-०-६	१००-१-०	१००-१-६

महेश्वर जयंतीनिमित्त सुट्टी

दि. ३०-४-४५

वर्ग पुस्तके (टा. बुके) बंद
इंडिया युना. २०-४-४५ ते १६-५-४५

सोने ७४-१४
चांदी १३०-६
कपास ४१०-४

३% व्हिक्टरी लोन = रु. ९९-१५-३
३% १९६३-६५ रु. ९८-१४-०
३% १९६६-६८ रु. ९८-४-०

कापडाचा मानव-निर्मित युद्धकालीन दुष्काळ

लेखक:—संजय

“ अर्था ”च्या एप्रिल ११ च्या अंकांत हिंदुस्थानांतील कापड-दुष्काळाबाबत मी लिहिलें, त्याच सुमारास हैदरी शिष्टमंडळाच्या ब्रिटनमधील कामगिरीची नोट्स सरकारी माहिती प्रसिद्ध झाली; टेक्सटाइल कंट्रोल बोर्डाचे अध्यक्ष, शेठ कुष्णराज ठाकरसी, हिंदुस्थान सरकारच्या औद्योगिक सात्याचे सेक्रेटरी सर अकबर हैदरी व गिरणी मालक संघाचे अध्यक्ष सर विठ्ठलाव चंदावरकर यांची भाषणे प्रसिद्ध झाली. देशांतील कापड टंचाईची कल्पना ह्या सर्वांनाच आहे. आपापल्या अडचणी सुस्पष्ट करून त्यांनीं उपाय-योजनांचेंहि दिग्दर्शन केलें आहे. उंची कापडाची अनावश्यक खरेदी करणारी श्रीमंत व बरच्या मध्यम वर्गातील मंडळी व कापडाच्या गांठांचा बेकायदा सांठा करणारी व्यापारी मंडळी सामाजिक गुन्हेगार आहेत; सामाजिक जबाबदारीच्या नीति-तत्त्वांचा आपण परिपोष केला पाहिजे असा संज्ञा सर अकबर हैदरी यांनीं दिला आहे.

ह्या वर्षी देशांत ६३,००० लक्ष वार कापड तयार होईल. त्यापैकी गिरण्या ४८,००० लक्ष वार आणि लहान कारखाने व हातमाग मिळून १५,००० लक्ष वार कापड उत्पन्न करतील. लष्कराकरिता ८,००० लक्ष वारांपर्यंत परदेशी पाठविण्याकरितां ६,००० लक्ष वारांपर्यंत व सरकारनें २३० लक्ष पौंड सूत घेतलें त्यापासून तयार झालें असतें असें अदमासें १,००० लक्ष वार कापड मिळून एकूण १५,००० लक्ष वार कापड बजा जातां, नागरिकांच्या उपयोगाकरितां ४८,००० लक्ष वार कापड शिष्टक राहणें. हैदरी शिष्टमंडळाच्या प्रयत्नानें लष्करी व निर्गत उपयो-करितां राखून ठेवलेल्या कापडापैकी ६,००० लक्ष ते ८,००० लक्ष वार नागरिकांना मिळण्याची आतां सोय झाली आहे. म्हणजे, नागरिकांना ५४,००० ते ५६,००० लक्ष वार कापड मिळेल.

या वर्षीप्रमाणें १९४६ मध्ये ६३,००० लक्ष वार (गिरण्या ४८,००० लक्ष वार + लहान कारखाने व हातमाग १५,००० लक्ष वार) कापड-निर्मित तर होईलच; पण त्याशिवाय २,००० लक्ष वार अधिक कापड तयार होईल. हैदरी शिष्टमंडळानें केलेल्या व्यवस्थेप्रमाणें ब्रिटनहून गिरण्यांना लागणारा मिल स्टोअर्स येणार असल्यानें उत्पादन-वाढीस त्याची विशेष मदत होणार आहे. एकूण ६५,००० लक्ष वार कापडाच्या उत्पादनपैकी लष्करा-करितां ६,००० लक्ष वार, परदेशी पाठविण्याकरितां ४,००० लक्ष वार व सरकारनें सूत घेतल्यास त्याचें बनलें असतें असें १,००० लक्ष वार कापड मिळून ११,००० लक्ष वार कापड लागेल. म्हणजे नागरिकांना ५४,००० लक्ष वार कापड मिळेल.

सर अकबर हैदरी ह्यांनीं सार्णीतील कोळसा कापण्याची यंत्र-सामुग्री ब्रिटनकडून मिळविली असून ती लवकरच हिंदुस्थानांत येईल. कोळशाचें उत्पादन वाढण्याकरितां ह्या योजनेचा उपयोग होणार असल्यानें त्याबद्दल समाधान व्यक्त करून शेठ कुष्णराज ठाकरसी ह्यांनीं हल्लीच्या कोळशाच्या व विजेच्या अपुऱ्यां पुरव-ण्याबाबत तक्रार केली आहे. कामगारांना राहण्यास चाळी बांधल्याखेरीज पुरेसे कामगार मिळणार नाहीत असेंहि त्यांनीं बजावले आहे.

आज बनत असलेल्या कापड व सूत यांच्या प्रकारांत जबरदस्त कपात, ज्यांत सूत बायां जातें अशा कापड-उत्पादनांत जबरदस्त कपात व धोतरें, साड्या, लॉग क्लॉथ, कोटिंग व शर्टिंग ह्या उपयुक्त कापडाच्या उत्पादनांत जास्तीत जास्त वाढ करण्याचें गिरणी मालकांनीं ठरविल्याचें व सरकारनें तें मान्य केल्याचें शेठ कुष्णराज ठाकरसी ह्यांनीं जाहीर केलें आहे. ह्या सर्व मार्गांनीं कापड-उत्पादनांत ४,००० वारांची भर पडेल, पण कापड जरा जाडें-भरडें व विरळ विणीचें येईल; कापडाची प्रत उतरेल. हिंदुस्थानांत तयार होणाऱ्या कापडापेक्षा अधिक सुवक व तलम परदेशी कापड परदेशांतून आणणार नाही असें आश्वासन सरकारकडून मागण्यांत आले तें सशर्त देण्यांत आलें असल्याची माहिती दिल्लीचे प्रसिद्ध गिरणी-मालक सर श्रीराम ह्यांनीं सांगितली.

कापड-शुभिक्ष्याची जबाबदारी मुख्यतः वाहतुक खात्यावर व वाटप करणाऱ्या अधिकाऱ्यांवर आहे. कापडाची निर्गत ही देशावर लादलेली नाइलाजाची बाब आहे असें सर विठ्ठलाक चंदावरकर यांनीं मत दिलें. ते पुढें म्हणतात, “ उद्योगधंद्यांची युद्धोत्तर पुनर्घटना व वाढ ह्या प्रश्नांचा विचार करण्याची हीच वेळ आहे. अमेरिका व ब्रिटन युद्धोत्तर आपल्याला यंत्रसामुग्री-सारखा ‘ भांडवली माल ’ कसा, केवढा व कोणत्या अटीवर देणार, ह्याबाबत सरकारनें त्यांच्याशीं बोलणीं सुरू केलीं. असती व त्यांचा निकाल आम्हांला कळविला असता तर त्याचा फार उपयोग झाला असता. त्यानुरूप आपल्या व्यवस्था करून ठेवणें कारखानदारांना सोईचें झालें असतें. अमेरिका किंवा ब्रिटन ह्यांचेबरोबर कोणतीहि व्यवस्था पुरी होण्यापूर्वी सरकारनें उद्योगपतींची एक समिति नेमून तिचा सल्ला घ्यावा अशी माझी सचना आहे. ”

मद्रास प्रांताची युद्धोत्तर पुनर्घटनेची योजना

मद्रास सरकारनें आपल्या प्रांतांत व्हावयाच्या पुनर्घटनेची योजना प्रसिद्ध केली आहे. नवीन इंजिनिअरिंग, शेती व वैद्यकीय शिक्षणाच्या कॉलेजांची स्थापना, पाठवंधाऱ्यांची मोठी कामे, ग्रामसुधारणा, सहकारी पद्धतीची शेती, प्राथमिक शिक्षणाचा विस्तार, औषधपाण्याची सोय, इत्यादि बाबींवरील सर्वांची तरतूद त्या योजनेंत करण्यांत आली आहे.

इनकॅंडीसंट लॅम्स मॅन्युफॅक्चरिंग

कंपनी, लिमिटेड

३७६ शुक्रवार, पुणे २

सरकारी सप्लाय खात्याची गॅस बत्त्यांची मोठी ऑर्डर पुरी करण्याचें कार्य चातू आहे.

नवीन शेअर विक्रीस सरकारी मान्यता मिळाली असून विक्री सुरू आहे.

ठेवी स्वीकारल्या जातात

दराबद्दल चौकशी करा

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर

इ पत्र पुणे, पेठ मांबुडां व. नं. ११५११ आर्यभूषण ठाणसाण्यांत रा. विठ्ठल हरि वने, यांनीं छापिलें व रं. श्रीपद रामन काळे, बी. ए., यांनीं ‘ दुर्गाविवात, ’ मांबुडां, व. नं. १२७११, पुणे शहर, येथें प्रसिद्ध केलें.